

Lunds universitet

Medie- och kommunikationsvetenskap

B-uppsats

Höstterminen 2010

Ethos och civil olydnad:

En retorikanalys av uttalanden gjorda av Greenpeace i

TV-nyheter i samband med Forsmarkaktionen

Av: Louise Börjesson och Hanna K. E. Johansson

Handledare: Fredrik Schoug

Examinator: Marja Åkerström

Sammanfattning

Vid civil olydnad finns en problematik gällande utövarnas trovärdighet eftersom man hävdar en syn på rätt och fel som kan ses som moraliskt försvarbar men juridiskt oriktig. Uttalanden av Greenpeace i TV-nyheter analyseras för att finna svar på frågan hur civil olydnad kan göras trovärdig. Ethos undersöks på mikronivå och i relation till kontext med hjälp av kvalitativ retorik- och argumentationsanalys ur ett hermeneutiskt perspektiv. Visst fokus ligger på betydelsen av implicit och explicit argumentation. Resultaten av undersökningen visar på vikten av att lyfta fram sakargument och att anpassa argumenten till mottagarens värderingar. Viss potential har urskilts i möjligheten att strategiskt använda aktionerna för att skapa belägg för de argument man därefter önskar framföra, vilket kan anses fördelaktigt ur ett ethosperspektiv.

Ämnesord:

Retorik, ethos, trovärdighet, civil olydnad, argumentation, argumentationsanalys, Toulmin, Greenpeace, medie- och kommunikationsvetenskap, strategisk kommunikation, hermeneutik, socialkonstruktivism.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	2
1. Bakgrund	3
2. Syfte och frågeställningar.....	4
3. Avgränsningar	5
4. Retorikanalysens utgångspunkter och begrepp	7
4.1 Retorik och kultur.....	7
4.2 Ethos.....	8
4.3 Entymem	9
5. Analys.....	10
5.1 Händelseförlopp och kommunikativa syften.....	11
5.2 Framtoning	13
5.3 Språkbruk	15
5.4 Ethos, logos och pathos	17
5.5 Implicita och explicita budskap.....	20
6. Diskussion och slutsatser	25
Referenser.....	29
Elektroniska källor	30
Bilaga 1 - Transkription	31
Bilaga 2 - Transkription	32
Bilaga 3 - Transkription	33
Bilaga 4 - Transkription	34
Bilaga 5 - Transkription	35
Bilaga 6 - Transkription	37
Bilaga 7 - Transkription	38
Bilaga 8 - Transkription	39

1. Bakgrund

I demokratier finns lagar och förordningar för att de röstberättigade invånarna bestämt att de vill ha dem. Det är i alla fall önskvärt att så vore fallet. Men om medborgarna inte blivit tillräckligt informerade i de frågor som de ska ha åsikter i blir demokratibegreppet ett spel för kulisserna. Många sociala rörelser är av denna åsikt (jmf Månsson, 2004). Och de frågar sig: Vad och vem avgör egentligen om lagarna speglar en korrekt rättsuppfattning? Måhända är de etablerade uppfattningarna fel.

Makten att definiera vilka frågor människor ska kunna ha åsikter om ligger i stor utsträckning i medias händer. Det är man överens om inom dessa rörelser. Därför består en viktig del av många organisationers verksamhet i att aktivt arbeta för att få ut sina budskap i media (jmf Hengren, 1990). Miljöorganisationer, husockupanter och antirasistiska grupper är bara några av alla de rörelser som vill förändra lagar som de inte tycker är moraliskt försvarbara. Reclaim the Streets omvandlar gator till festplatser i protest mot biltrafiken, plogbillsrörelsen oskadliggör vapen i protest mot vapenindustrin och inom Svenska kyrkan finns de som gör motstånd mot flyktingpolitiken genom att gömma flyktingar. När man vid civil olydnad avviker från det tillåtna för att nå ut med alternativa moralregler innebär det att man använder sig av en sorts pseudoillegala strategier, som sedan måste kunna rättfärdigas. Man kan se det som en retorisk utmaning att lyckas framställa någonting som i juridisk mening är "fel", som moraliskt "rätt" därför att det är svårt att få människors förtroende när man bryter mot lagen. Det riskerar att kompromettera trovärdigheten.

En av de största och mest uppmärksammade organisationerna som utövar civil olydnad är Greenpeace. I mångt och mycket kommunicerar miljörörelsen via de aktioner man utför, vilka därför kan ses som PR-kampanjer i sig. För att försöka stoppa projekt där företag förstör eller påverkar naturen och dess varelser negativt vill Greenpeace med hjälp av denna något radikala kommunikationsstrategi väcka debatt och skapa opinion. Greenpeace strategier har alltid varit radikala. Sedan den första aktionen år 1971 har Greenpeaceaktivister bland annat i små fiskebåtar utmanat giganter för att stoppa valfångst eller förhindra kärnvapentest. Det rör sig ibland om direkt livsfarliga aktioner. Om man är beredd att offra sitt liv för saken måste det väl ligga något i det man har att säga? Greenpeaceorganisationen om någon borde väl därför framstå som trovärdig och värd att lyssna på?

Det räcker inte att enbart skapa rubriker. Också Greenpeace företräder en problematisk och enligt många tvivelaktig rättssyn som avviker från den juridiska och som därför kan

hävdas inte ha demokratiskt stöd, vilket kan leda till att aktionerna skildras negativt. Problematiken kring den här sortens organisationers kommunikation och trovärdighet har behandlats av bland andra Motion och Weaver (2005) i en casestudie av Greenpeace medierelationer i Nya Zeeland. De undersöker i första hand Greenpeace relationer med journalister och hur en fråga som Greenpeace är engagerade i (genmodifierad mat) framställdes i Nya Zeeländsk press. För att företeelser ska kunna bli nyheter måste en serie kriterier uppfyllas, och artikelförfattarna utgår från Galtung och Ruges (1965) undersökning om nyhetsvärde. Miljöfrågor stämmer enligt Motion och Weaver (2005) dåligt in på flera av Galtung och Ruges kriterier. För att ta ett exempel så är ett av flera nyhetsvärdeskriterier som omnämns relevans. Miljöfrågor upplevs ofta som mjuka frågor, och därmed mindre relevanta än hårdare frågor, som politik och ekonomi. Miljöorganisationer befinner sig i en rävsax mellan å ena sidan svårigheter i att matcha vad som skapar uppmärksamhet enligt flera av nyhetsvärdeskriterierna och å andra sidan ett behov av att höja statusen på den syn man försöker förmedla, det vill säga erövra tolkningsföreträdet i miljöfrågor - varvid man måste synas, på ett trovärdigt sätt.

Det finns inom medie- och kommunikationsvetenskapen vidare forskning om hur miljörisiker uppfattas av publikerna och bedöms vid nyhetsvärdering, som inte utgör utgångspunkt för denna uppsats. Just Motion och Weavers studie är intressant för att den knyter an till den problematik som nämns ovan gällande konflikten mellan uppmärksamhet och trovärdighet. De lyfter fram att Greenpeace traditionellt varit mycket bra på att väcka känslor men något sämre på att framstå som trovärdiga. Undantaget, som man sett i undersökningen på Nya Zeeland, är de gånger man i media fungerat som saks experter, och som sådana fyllt kunskapsluckor i media gällande miljöfrågor (Motion och Weaver, 2005). Här utkristalliseras en viktig punkt. Uppmärksamhet skapas onekligen via aktionerna. Men för att framstå som en trovärdig källa behöver Greenpeace också vägleda mottagarna i hur det som uppmärksammas sedan ska tolkas, via exempelvis debattartiklar, pressmeddelanden, radio- och TV-inslag och webbplatser.

2. Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med uppsatsen är att genom en casestudie av retoriken vid en Greenpeaceaktion undersöka *hur civil olydnad kan göras trovärdig*, vilket är fundamentalt för att kunna erövra tolkningsföreträdet. Då trovärdighet inte automatiskt följer på

uppmärksamhet och kanske inte heller enbart på hur långt man är beredd att gå, är det andra kommunikationsformer än själva aktionerna i sig som måste studeras.

Eftersom problematiken kring den här sortens rörelsers trovärdighet handlar om hur man bemöter de etablerade värderingar som finns i samhället gällande synen på rätt och fel, och eftersom det är viktigt att lyckas kommunicera de värderingar man står för och framför allt att lyckas underbygga dessa värderingar med sakliga argument, kommer visst fokus att ligga på hur och om budskapen explicitgörs så att människor som är mer eller mindre välvilligt inställda till aktionerna kan tänkas förstå dem. Implicita inslag av Greenpeace argumentation kommer att urskiljas för att granska huruvida dessa skulle kunna tolkas av mottagarna.

För att göra de teoretiska frågeställningarna mindre abstrakta skulle de också kunna besvaras med hjälp av följande mer konkreta frågor:

1. Hur väl lyckas man göra ett trovärdigt intryck genom exempelvis språkbruk och framtoning? (Kap 5.2 och 5.3).
2. Hur väl stämmer det att man är bättre på att väcka känslor än på att förmedla sakfrågor? (Kap 5.4).
3. Hur väl lyckas man låta budskapet framgå så att mottagarna kan vägledas? (Kap 5.5).
4. Hur anpassas budskapen till olika målgruppers syn på vad som är trovärdigt? (Denna fråga behandlas löpande genom analysen).

3. Avgränsningar

Motion och Weavers undersökning av i huvudsak journalisters syn på Greenpeace utgår från ett bredare medieperspektiv där kommunikationsförhållanden studeras på en mer övergripande nivå. Genom att istället studera Greenpeace retorik och argumentation på mikronivå kan specifika tillvägagångssätt för att skapa trovärdighet kartläggas och beskrivas mer ingående. Kontexter utgörs av små beståndsdelar och det är vice versa i de minsta detaljerna som helheten låter sig gömmas. För att lyckas fånga implicita aspekter av större sammanhang är det därför inne i själva kärnan av kommunikationen som man måste söka efter svaret (Østbye et al, 2003).

Undersökningen avgränsas till att studera Greenpeace retorik i uttalanden vid TV-nyheter i samband med aktionen vid Forsmarks kärnkraftverk sommaren 2010. Flertalet aktivister tog sig in på det inhägnade området vid kärnkraftverket och några tog sig upp på taket. Aktionen genomfördes någon dag innan regeringen skulle rösta för eller emot fortsatt uppbyggnad av

kärnkraft i Sverige. Forsmarkaktionen ledde till att kärnkraftsverkets säkerhet ifrågasattes. Det gör att det rörliga förhållandet mellan "rätt" och "fel" blir mer uppenbart än i andra fall där Greenpeace motparter kanske inte alls givit aktionerna någon form av erkännande. Många kan nog tycka att det var bra att säkerhetsproblemet uppmärksammades, trots att det skedde tack vare ett lagövertramp. Samtidigt har det varit en mycket omdiskuterad aktion som i en del medier har beskrivits som misslyckad eftersom att riksdagen ändå röstade ja till kärnkraft. Kanske kan denna undersökning bidra till att ge ett möjligt svar på varför aktionen kom att vinklas negativt av några observatörer.

En studie av Greenpeace retorik i olika sammanhang skulle visserligen möjliggöra upptäckten av generaliserbara mönster. Men då målet är att genomföra en studie på mikronivå snarare än på makronivå, är syftet snarare att gå på djupet i en och samma fråga, än att studera Greenpeace i olika situationer. Genom att avgränsa studien till en enda kontext skapas möjlighet att gå mer på djupet.

Det är den verbala argumentationen som kommer att stå i fokus för analysen. Anledningen till att exempelvis tidningsartiklar eller artiklar på internet inte faller inom urvalsramen är för att det är mer sällsynt att ett uttalande återges i sin helhet i sådana texter. För att analysera retoriska inslag krävs primärkällor. Annars skulle det vara tidningens eller webbplatsens retorik, snarare än organisationens, som studerades. Pressmeddelanden skulle kunna vara intressanta ur retorisk synvinkel, men når även de sällan sin målgrupp så pass direkt som ett muntligt uttalande gör. Visserligen kan även ljud och bild i viss mån klippas och redigeras. Därför är det självfallet möjligt att olika aspekter av argumentationen inte framkommit i TV-inslagen.

Undersökningen kommer att begränsas till de åtta uttalanden som gjorts av Greenpeace i nyhetsprogram i SVT och TV4, eftersom dessa kanaler upplevs som viktigast och mest sedda av den bredare målgruppen (MMS, 2010). Vi har uppmärksammat att de intervjuer som Greenpeace gett i Sveriges Radio har varit mer omfattande än uttalandena i TV. Radions målgrupp är dock mindre än TV:s målgrupp (Nordicom - Sveriges mediebarometer, 2009). I kapitel 4 beskrivs att en persons eller organisations trovärdighet ser olika ut för olika målgrupper. Att jämföra hur olika medier skapar olika trovärdighet skulle kunna utgöra ett intressant uppslag för vidare studier i ämnet. I denna undersökning är det Greenpeace generella kredibilitet och således trovärdighet inför den breda målgruppen som studeras.

Mral föreslår en allmän definition av retorik som "alla de sätt som människor använder för att påverka varandras tänkande och beteende genom ett strategiskt bruk av symboler" (Mral, 2000). Retorik skulle alltså kunna anses vara mer än bara tal; även Greenpeace aktioner utgör

i sig symboliska handlingar. Undersökningen avgränsas till analys av främst den språkliga retoriken och i viss mån framtoning, då målet är att granska de argument som används för att rättfärdiga aktionen och för att se hur budskapet explicitgörs.

4. Retorikanalysens utgångspunkter och begrepp

I detta avsnitt behandlas analysens teoretiska utgångspunkter, som är tätt sammanbundna med den metod som tillämpas – varav de ej redogörs för i separata avsnitt. Analysen bygger på synsättet att uppfattningar om rätt och fel konstrueras socialt (socialkonstruktivism) samt att det är mottagaren som skapar sändarens trovärdighet (hermeneutik). Argumentationsanalysen genomförs med hjälp av en modell med hjälp av vilken det går att urskilja hur argument är uppbyggda (Toulminmodellen).

4.1 Retorik och kultur

Att göra en textanalys betyder att man ställer frågor till texten för att försöka finna svar på det man vill urskilja. Textanalysen är en generell beteckning för kvalitativa sätt att gå djupare in på texters innehåll. Genom speciella begrepp, perspektiv och frågeställningar skapar man sig ”redskap” för att förstå texterna. Ett sådant redskap är retorikanalysen. Retorikanalysen skulle vid en första anblick kunna tros handla om att deskriptivt identifiera olika språkliga figurer. Men genom en symptomal läsning, ämnad att upptäcka underliggande strukturer, kan retorikanalysen också säga mycket om kultur och samhälle. Exempelvis kan olika textgenrer tolkas som sociala institutioner eftersom de, ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, konstrueras och får mening i mötet mellan sändare och mottagare (Østbye et al, 2003). “Det finns gott om argument för att den här sortens analys handlar om att fråga efter den kulturella förståelsens infrastrukturer” (ibid, 2003:28). De infrastrukturer som är relevanta för denna undersökning av Greenpeace argumentation och trovärdighet, är hur Greenpeace bemöter samhällets övergripande värderingar (syn på rätt och fel) vid civil olydnad. Kulturellt betingade värderingar kan nämligen enligt ovanstående teori tänkas spegla sig i kommunikation. Ordet kultur betecknar de socialt överförda levnadsmönster som till exempel språk och värdegrunder, vilka vi redan som barn socialiseras in i. Vi lär oss att kommunicera och att få kontakt genom de konventioner och regler som vår kultur och vårt samhälle ger oss. Därför speglar kommunikationen kulturen (Carey, 2009).

Det är inte helt problemfritt att tolka texter. Med eller utan glasögon utgör också forskaren en del av den omvärld hon önskar beskriva. Hänsyn måste tas till att aktörer (såsom

Greenpeace) konstruerar den verklighet som undersöks, och till att även forskaren är en konstruktör av verkligheten (Aspers, 2007). Hartman (2004:185) skriver angående detta hermeneutiska synsätt att "En individs livsvärld är världen så som en person uppfattar den, den värld i vilken han själv, andra personer och ting har en bestämd mening". När man försöker förklara världen tolkar man den - varken mer eller mindre - och de olika föreställningar man skaffar sig genom tolkning ser ut som de gör tack vare andra föreställningar (Hartman, 2004).

Låt oss säga att dessa "andra föreställningar" utgörs av de åsikter som vi som skriver uppsatsen har i miljöfrågor. Vilka konsekvenser kan det tänkas få för hur materialet tolkas? Man kan så klart tänka sig att ett privat intresse för det som studeras kan få följder för resultatets kvalitet och opartiskhet, även om det inte är särskilt troligt att en samhällsvetenskaplig studie någonsin skulle kunna vara opartisk. Och just därför att det, liksom också Hartman konstaterar, inte är möjligt att göra objektiva tolkningar, kan det vara lämpligt att reflektera kring det egna synsättet, utifrån vilket resultatet alltid är en relativistisk tolkning (Hartman, 2004). Uppsatsens utgångspunkt är att rätt och fel är konstruktioner.

4.2 Ethos

Hermeneutiken är intressant inte enbart som vetenskapligt synsätt, utan också för att förstå *ethos*; sändarens och budskapets trovärdighet. Kjeldsen (2008) liknar tanken om att vi tolkar texter med hjälp av vår förförståelse, med hur mottagare tilldömer sändare trovärdighet utifrån den bild de har av sändaren sedan tidigare. Verkligheten förstås utifrån tidigare attityder. Därmed går det att förstå varför *ethos* är någonting som många forskare anser inte är en inneboende egenskap hos sändaren, utan skapas i mötet mellan sändare och mottagare.

I vår syn på retoriken utgår vi från att det inte finns någon sanning eller att sanningen ser olika ut i olika sammanhang och i olika situationer; en syn som också delas av många för retoriken viktiga teoretiker, såsom Aristoteles (se t ex Kjeldsen, 2008). Och om det inte finns någon sanning kan det heller inte vara så enkelt att det är själva sakfrågan (*logos*) som avgör vad som är rätt. Allting skulle ju kunna vara annorlunda. Det är därför som sändarens *ethos* kan påverka vår syn på rätt och fel lika mycket som budskapet i sig kan göra det - om sändaren framstår som trovärdig *inför just oss*. Det finns således ett direkt förhållande mellan *ethos* och *logos*. Också *pathos* - sändarens förmåga att väcka känslor - är direkt kopplad till *ethos*. *Pathos* handlar mycket om att lyckas engagera lyssnarna. Men samtidigt måste balansen mellan *ethos*, *pathos* och *logos* avvägas i förhållande till situationen (Kjeldsen,

2008). Till exempel skulle det dra ned en talares ethos ifall denna i en rättegång kryddade sitt språk med tårdrypande poesi, liksom hon inte skulle framstå som trovärdig om hon i ett begravningsstal uttryckte sig med samma kyliga språk som används av Skatteverket i deklaraionsblanketten. Det finns därmed enligt Kjeldsen (2008) anledning att ställa sig kritisk till trovärdighetsforskningen, inom vilken man med kvantitativa metoder försökt kartlägga vad som skapar ethos.

Så hur studeras då ethos, hur kan det fångas och beskrivas? Analysen kommer likväl i viss mån att utgå från några av de aspekter som den kvantitativa forskningen urskilt som förtroendeingivande. Det rör sig om sådana egenskaper hos sändaren som kan anses gälla mer eller mindre generellt, såsom Aristoteles tre klassiska ethosdimensioner där talaren för det första ska vara kompetent, klok och förständig (*fronesis*), vara av god karaktär (*arete*) och uttrycka välvilja gentemot lyssnarna (*eunoia*). Ett annat ethoskriterium som anses viktigt i de flesta sammanhang i just vår tid och kultur är *autenticitet* - som innefattar *spontanitet* (vilket kan ses som ett tecken på att man inte förberett sig), *engagemang* (kan tolkas som ett tecken på att man menar vad man säger) och *konsekvens* (den som alltid uppför sig på samma sätt tros vara sig själv) (Kjeldsen, 2008). Den viktigaste aspekten för att skapa ethos är kanske ändå en för situationen avvägd balans mellan ethos, logos och pathos. Denna aspekt skulle kunna passa in under fronesisdimensionen eftersom det åligger sändaren att göra avvägningen på ett förståndigt sätt (jmf Kjeldsen, 2008). I samband med civil olydnad är det extra viktigt att poängtera logos, då pathos tenderar att dominera - vilket inte är helt positivt. Det framgick i undersökningen av Greenpeace på Nya Zeeland (jmf Motion och Weaver, 2005).

4.3 Entymem

Som ett resultat av retorikens strävan efter att finna det sannolika snarare än sanningen, skiljer man mellan logisk och retorisk argumentation. Den logiska argumentationens premisser kallas *sylogismer* och stöder sig mot påståenden som det är omöjligt att dementera. Ett klassiskt exempel av Aristoteles är: "Alla människor är dödliga. Sokrates är en människa. Alltså är Sokrates dödlig" (jmf Hellspong, 2004:235). Men i vardagliga diskussioner är det ofta omöjligt att använda sylogismer, eftersom att det mesta som uttrycks är åsikter, vars premisser baserar sig på värderingar. Denna sorts premisser, den retoriska argumentationens premisser, kallas *entymem* och stöder sig mot vår doxa, det vill säga de kulturellt präglade gemensamma referensramarna och värderingarna. Eftersom dessa är föränderliga kan entymem alltid ifrågasättas. Ett eller flera led är för det mesta outtalade och mer eller mindre

underförstådda i ett entymem (Hellspong, 2004). När vi menar att vi ska urskilja de outtalade värdegrunder som Greenpeace argument bygger på för att kunna sätta dessa i relation till möjliga publikers inställning till civil olydnad, så är det just doxan vi är ute efter.

Toulmins argumentationsmodell möjliggör synliggörande av implicita led i entymem. Enligt Toulmin (1969) har alla argument alltid tre beståndsdelar [vi använder oss av den översättning som gjorts av Jørgensen och Onsberg (2008)]; *påstående* (P), *grund* (G) och *garant* (Ga). Det finns också en utökad variant av modellen som inte kommer att användas. Ett påstående kan definieras som någonting en sändare vill övertyga någon annan om, grunden är det som sändaren bygger sitt påstående på, och garanten är den (ofta implicita) ståndpunkt som både sändare och mottagare delar, och som fungerar som länk mellan påstående och grund. Garanten kan ses som ett stödargument för påståendet (Jørgensen och Onsberg, 2008). Ett entymem uppställt enligt Toulmins modell kan se ut såhär (implicita innebörder skrivs kursivt):

(P) Greenpeace är bra.

(G) För de värnar om miljön.

(Ga) *Det är bra att värna om miljön.*

För att förstå implicita argument, argument som inte ser ut att vara argumenterande eller argument vars olika led är dolda, är det till garanten man måste se. Man kan säga att det är i garanten som påståendets argumenterande kraft ligger, och inte som man skulle kunna tro direkt i själva påståendet. Det är garanten som eventuellt har förmåga att binda samman sändare och mottagare, om den värdegrund den bygger på delas av båda (jmf Jørgensen och Onsberg, 2008). Toulminmodellen kommer att användas för att upptäcka implicita budskap och för att kunna klassificera argumenten som bland annat sak- eller känslargument. Det går nämligen att bestämma om argument är av logos- eller pathoskaraktär genom att urskilja olika argumentationstyper, såsom *teckenargument*, *orsaksargument*, *generaliseringar* och *motivationsargument*. Dessa argumentationstyper kommer att förklaras och exemplifieras direkt i analysen eftersom att det krävs konkreta exempel för att förstå hur de är uppbyggda.

5. Analys

Den 14 juni 2010 deltog ett femtiotal Greenpeaceaktivister i en fredlig aktion vid Forsmarks kärnkraftsverk. Några tog sig över staketet och upp på reaktortaket. Utklädda till sol, vind och vatten önskade man få riksdagen att säga nej i omröstningen om kärnkraft som ägde rum

den 17 juni. Uppsala tingsrätt dömde 29 personer till dagsböter för olaga intrång. Tack vare aktionen har man sett tydliga bevis på att säkerheten är bristfällig på kärnkraftsverket och därmed sårbar för eventuella angrepp i framtiden. Greenpeace budskap har delvis nått fram, i och med att regeringen beslutat att se över säkerheten.aktionen beskrivs av många som lyckad för att säkerheten på kärnkraftverket blivit omdebatterad. Men samtidigt har det i en del medier hävdats att aktionen misslyckades eftersom att riksdagen röstade för fortsatt uppbyggnad av kärnkraftsverk.

Uppsatsens syfte är att undersöka ethos vid civil olydnad, vilket är problematiskt med tanke på att man hävdar en syn som kan ses som moraliskt försvarbar men juridiskt oriktig. Samtidigt är ett gott ethos avgörande för att både medier och människor ska vilja lyssna på det budskap och den definition av händelseförloppet som man önskar förmedla. Greenpeace argumentation studeras på mikronivå och ur ett kontextperspektiv för att kunna urskilja större aspekter som denna grundar sig i och som påverkar hur mottagaren uppfattar budskapet.

5.1 Händelseförlopp och kommunikativa syften

Greenpeace intervjuades av SVT och TV4 angående aktionen, både på plats vid Forsmark och senare vid Uppsala tingsrätt. Dessa uttalanden har analyserats efter transkription, vilka återfinns som bilagor. För att skapa en helhetsbild av händelseförloppet följer här en kortfattad beskrivning av den yttre kontexten samt argumentationen på en övergripande nivå. Därefter förs ett resonemang kring de kommunikativa syften som Greenpeace kan ha haft.

Det första av åtta uttalanden som analyserats utgörs av en intervju med Ludvig Tillman, talesperson i energi- och klimatfrågor. Han deltar själv i aktionen och beskriver situationen vid Forsmark cirka en timme efter att aktionen inletts, för SVT Uppland (bilaga 1). Nästa uttalande äger rum några timmar senare samma dag. Tillman har nu arresterats tillsammans med de andra aktivisterna. Det är Patrik Eriksson, kampanjchef på Greenpeace, som tar över Tillmans roll och uttalar sig inför SVT Upplands kameror (bilaga 2). Klipp från samma intervjusituation återfinns också i SVT Rapport (bilaga 3). Den 17 juni 2010 inleds den första rättegången mot Greenpeace vid Uppsala tingsrätt, och det är åter igen Patrik Eriksson som uttalar sig för SVT Uppland (bilaga 4) och för TV4 Nyheterna Uppsala (bilaga 5). Patrik Eriksson intervjuas igen den 1 juli 2010, efter att aktivisterna dömts till den mildare graden olaga intrång, av samma nyhetsprogram (bilaga 6). Den 24 november 2010 inleds en ny rättegång där 23 aktivister åtalas för grovt olaga intrång; i det sjunde nyhetsinslaget återfinns

en intervju med Greenpeacemedlemmen Johanna Grant Axén, en av de åtalade, som uttalar sig för SVT Uppland (bilaga 7) och för TV4 Nyheterna Uppsala (bilaga 8).

I det första inslaget kretsar argumentationen först och främst kring händelseförloppet. Här återfinns inga direkta argument även om det faktum att man tagit sig förbi säkerhetsvakterna och in på kärnkraftsverket kanske kan tala för sig. Forsmark uttrycker snarast förvåning över aktionen i nästföljande inslag, på ett sätt som kan utläsas som att de önskar förringa händelsen, och Greenpeace redogör först nu på ett kärnfullt sätt för syftet; det består uttryckligen i att få riksdagen att rösta nej till kärnkraft. Fokus i argumentationen ligger just på att riksdagen bör rösta nej, men man underbygger inte med några "tunga" logosargument mot kärnkraft. I Rapport är det en folkpartist som lyfter säkerhetsproblemet.

I samband med den första rättegången kretsar Greenpeace argumentation främst kring säkerhetsproblemet. De understryker nu att de varit tydliga med att det är säkerhetsfrågan som varit syftet med aktionen och använder denna poäng till stöd för att inte åtalas för grovt olaga intrång eller krävas på skadestånd. Fokus i argumentationen ligger också på att aktionen varit fredlig och att man inte haft för avsikt att begå brott. Efter rättegången poängterar man det positiva i att rättspraxis följts, vilket anses rätt då man protesterat fredligt. Däremot ställer man sig negativa till att också aktivister som inte gjort intrång utan enbart befunnit sig på plats dömts. Sist menar man att det är synd att riksdagen röstat ja, men att aktionen ändå fick ses som lyckad.

I uttalandena vid rättegången i november uttrycker aktivisten förvåning över att hon lyckades ta sig in, vilket hon anser vara fel, och framhåller på så vis indirekt att hon genom sin juridiskt felaktiga handling lyft ett problem som accepterats som sådant också av regeringen. Hon betonar också att det tog lång tid innan säkerhetsvakterna på Forsmark ingrep.

Det finns anledning att klargöra vilka Greenpeace syften är vid uttalandena och vilka syften som vanligtvis finns vid civil olydnad, då det kan förklara varför argumentationen ser ut som den gör, samt för att kunna påvisa ifall den är ändamålsenlig. En ändamålsenlig argumentation skulle nämligen kunna kopplas till ethoskriteriet fronesis (jmf Kjeldsen, 2008). Avsikten i alla uttalanden torde vara att skapa opinion först och främst i kärnkraftsfrågan och senare också mot åtalet och för ett mildare straff. Samtidigt bygger en av de strategier som ofta används inom civil olydnad på att aktioner gärna ska få juridiska konsekvenser, då det kan leda till att sätta igång diskussion om det ämne man vill uppmärksamma samt för att avdramatisera den rädsla för straffet som man menar gör att människor inte vågar sätta sig emot etablerade värderingar. Ett annat viktigt syfte vid civil olydnad är att informera och

upplysa människor så att diskussioner alls kan föras (Herngren, 1990). Man kan i viss mån tänka sig att Greenpeace vänder sig till människor som sympatiserar med organisationen då dessa kan sätta igång samtal för Greenpeace räkning och fungera opinionsbildande. Men i det specifika fallet riktar man sig rimligtvis särskilt till de politiker som ska rösta för eller emot fortsatt uppbyggnad av kärnkraft i Sverige, och då främst till kärnkraftsförespråkare. Efter att riksdagsomröstningen ägt rum vill man främst påvisa att aktionen ändock varit av godo och bidragit till att förbättrade säkerhetsåtgärder.

Vad som kan framstå som motsägelsefullt i argumentationen är hur man inledningsvis betonar riksdagsvalet och först senare säkerhetsproblemet (visserligen påvisar man implicit att det finns ett säkerhetsproblem, men det sker inte uttryckligen och fokus ligger på riksdagsvalet). I detta finns risk att man inför uppmärksamma mottagare framstår som inkonsekventa, vilket strider mot autenticitetskriteriet för ethos (jmf Kjeldsen, 2008). Det kan också anses klumpigt och inkompetent av Greenpeace att inte förtydliga sitt syfte. Kompetens kan kopplas till ethoskriteriet fronesis (jmf Kjeldsen, 2008). Självfallet skulle det också kunna ses som kompetent att Greenpeace anpassat sig till situationen genom att poängtera säkerhetsproblemet i försvar för aktionen i samband med den första rättegången. Oavsett om Greenpeace haft för avsikt att vända kappan efter vinden eller ej, finns risk att det i ljuset av händelserna framstår som att så är fallet. Publiken skulle kunna få uppfattningen att Greenpeace ändrat syftet med aktionen för att rädda sitt anseende efter att riksdagen röstat ja.

Övrig argumentation är överlag ändamålsenlig, kärnfull och passande. Vad Greenpeace otvivelaktigt har varit tydliga med att poängtera är att de ej haft brottsligt uppsåt, vilket enligt en juridisk syn på rätt och fel är mycket viktigt. På så sätt är argumentationen väl anpassad till den målgrupp som inte är välvilligt inställd till civil olydnad.

5.2 Framtoning

Kläder och framtoning bidrar mer än vad man kanske skulle vilja till att skapa ethos. Om mottagarna kan identifiera sig med sändaren för att denne liknar dem själva eller de idealpersoner man skulle vilja vara skapas en känsla av samhörighet (Rydstedt, 1993). Johannesson (1998) menar att vi behöver känna oss trygga för att låta oss påverkas. För att våga ta till oss av ett budskap behöver vi försäkra oss om att det inte kommer att skada oss. Om känslan av samhörighet skapas så är man därför på god väg. På så vis liknar han en god

retoriker med den trojanska hästen. Genom rätt sorts kamouflage kan man låta motståndarna frivilligt släppa in också en fiende.

Vikten av ett välvårdat utseende bör poängteras (jmf Rydstedt, 1993). Då Greenpeace uttalande framförs i TV-kanaler inför en stor och blandad målgrupp kan man tänka sig att det vore klokt att välja en neutral stil för att inte stänga ute personer som inte identifierar sig med miljöaktivister. Den för syftet viktigaste målgruppen består rimligtvis av kärnkraftsförespråkare, politiker och beslutstagare. För att uppfylla ethoskriteriet fronesis genom att göra ett insiktsfullt avvägande gällande den bild man förmedlar vore det därför lämpligt att anpassa sig till dessa (jmf Kjeldsen, 2008). En klassisk och neutral stil kan tänkas vara anpassad till alla målgrupper.

Greenpeace kampanjchef, som framträder i majoriteten av de undersökta inslagen, passar mycket bra in på den beskrivningen. Han är klädd i mörka och enkla, enfärgade skjortor och jackor eller kavajer, har kort hår och ett allmänt välvårdat yttre. Också hans talarstil bedöms överlag som neutral och väl anpassad till TV-mediet. Han talar varken för snabbt eller för långsamt, formulerar ganska långa men sammansatta meningar vilket kan ses som bra eftersom journalisten då inte lyckas avbryta. Han betonar vissa ord med styrka i rösten vilket gör det lätt att följa hans resonemang. Överlag framstår han som tydlig, seriös, avslappnad och bekväm inför kamerorna. De andra två har en något mindre neutral framtoning. Talespersonen i energi- och klimatfrågor skulle man kunna beskriva som vindbiten, med kraftig skäggväxt och halvlångt, rufsigt hår. Det är möjligt att hans framtoning för tankarna till stereotypen miljökampe, vilket kanske inte är positivt för den målgrupp som inte sympatiserar med rörelsen. Han förmedlar också ett ethos, baserat på andra kriterier. Han uppfyller autenticitetskriteriet på alla punkter, främst genom att verka vara sig själv. Autenticitet är ett modernt ethoskriterium som kan ses som ett resultat av att olika aktörer i allt högre grad använder sig av utstuderade kommunikationsstrategier för att göra sin röst hörd i mediasamhället. Att då inte framstå som allt för "anpassad" kan i mångas ögon vara ett tecken på att man inte försöker tvinga på någon sitt budskap med hjälp av olika manipulativa knep (Kjeldsen, 2008). Också i själva autenticiteten skulle man därför visserligen kunna se en sorts trojansk häst.

Den aktivist som uttalar sig i de sista inslagen ser välklädd och proper ut. Möjligtvis kan mindre gruppmarkörer urskiljas, såsom en iögonfallande piercing i örat, som tillsammans med andra mindre faktorer i kontexten och aktivistens roll som sådan skulle kunna ge ett mindre neutralt intryck när de adderas. Det är i sig inte negativt och inför den målgrupp som sympatiserar med rörelsen skapas på så vis samhörighet. Dessutom framstår också hon som

autentisk. Men frågan är om det ger positiva associationer för alla mottagare. Man skulle kunna säga mycket om och hur utseendet påverkar och ifrågasätta varför det är så i vår kultur, men det är inte ämnet för denna uppsats. Här nöjer vi oss med att konstatera att också små detaljer i framtoningen kan färga det intryck man gör. Rydstedt (1993:135) skriver att ”mottagaren bedömer talaren under loppet av en halv minut. Den uppfattning som vi har skapat oss tjänar sedan som ett mönster när vi tolkar allt som personen säger och gör”.

Frågan är vad som är bäst inför icke välvilligt inställda åhörare, politiker och beslutsfattare; en neutral och seriös framtoning som kan tänkas vara bättre anpassad till denna målgrupp men som självfallet också kan vara autentisk, eller en autentisk framtoning som så klart även kan vara seriös men är mindre neutral? Ur ett helhetsperspektiv förefaller det som att de personer som framträtt i media varit passande. Den något vindbitna talesmannen stod för den allra första, snabba rapporten direkt från Forsmark, den mer neutrala kampanjchefen skötte alla uttalanden när frågan om säkerhetsproblemet och åtalet mot Greenpeace låg i hetluften, och när den aktivist som intervjuades efter rättegången stod inför kamerorna var det kanske inte längre enbart kärnkraftsförespråkarna och politikerna man vände sig till i första hand.

5.3 Språkbruk

Språkbruket är viktigt, dels för att olika målgrupper ska kunna förstå innebörden av informationen och även för att det bidrar till att skapa en trovärdig framtoning.

Stilfigurer skapar engagemang, gör lyssnarna uppmärksamma, gör resonemangen mer konkreta och lättare att förstå eftersom tydliga bilder målas upp. De framhäver ett visst synsätt och skuggar över andra, fäster sig lätt i minnet och fungerar argumenterande, skapar närvaro och gemenskap med lyssnarna och talar till känslorna (Kjeldsen, 2008). Det finns fall i Greenpeace retorik där logosargumenten också får pathoskaraktär på grund av bruk av stilfigurer, till exempel: “det var ju en fredlig protest för att sätta tryck på de riksdagsledamöter som vår framtid nu hänger på” (bilaga 2). Argumentet skulle kunna förstås som ett logosargument eftersom man påvisar ett samband (jmf Hellspong, 2004) mellan kärnkraftsolyckor och uppbyggnad av kärnkraft (logos skulle bli tydligare ifall man också underbyggde argumentet med starkare sakargument kring kärnkraftens risker). Men eftersom att argumentet bygger på hyperbolen *de här politikerna avgör framtiden* talar argumentet också till mottagarens känslor. Man skulle kunna tänka sig att den som inte håller med kan bli provocerad av överdriften. Samtidigt är det fina med stilfigurer att de ofta passerar obemärkta

förbi. De påverkar perifert, vilket innebär att mottagaren ofta egentligen inte resonerar aktivt kring dess innehåll (Kjeldsen, 2008). Det innebär självfallet inte att de ej kan lämna en negativ känsla efter sig.

Ett annat stilistiskt knep som påverkar perifert är att använda sig av klichéer eller sådana värdeladdade ord som många människor kopplar till positiva eller negativa saker (Melin och Lange, 1995). I Greenpeace argumentation urskiljs några metaforer och ord som innehåller sådana laddningar. Text argumenteras att "det är bland annat många centerpartister som har gett upp sina ideal och gett efter för partipiskan" (bilaga 2). Det ligger en enormt negativ värdeladdning i ordet "piska" som antyder att det inte är särskilt behagligt att utsättas för den. Piskan utgör ett tvång. Vidare säger Greenpeace vid flera tillfällen att det var en fredlig protest. Fredlig kan betraktas som en egenskap med tydliga kopplingar till gemensamma värderingar i vårt samhälle och är ett mycket positivt laddat ord. Aktivisten i det sista inslaget säger dock "fredslig" (bilaga 8). En enkel felsägning eller ej, språkliga brister kan överlag tänkas sänka helhetsintrycket för att talaren inte framstår som kompetent, framför allt inför en bildad målgrupp, vilket med hänsyn till fronesis sänker ethos, samtidigt som mindre språkliga tillkortakommanden kan höja trovärdigheten enligt autenticitetskriteriet (jmf Kjeldsen, 2008). Vid analysarbetet uppmärksammas redan vid den första genomlysning som gjorts för att fånga spontana intryck före transkription, att ordet "självklart" upprepas på ett något iögonfallande sätt av kampanjchefen. Ordet förekommer sexton gånger i fyra inslag (bilaga 3, 4, 5 och 6). Samtidigt fungerar ordet som en styrkemarkör som betonar hur starkt övertygade Greenpeace är med avseende på hur händelsen ska definieras (jmf Jørgensen & Onsberg, 2008). Det framstår som att Greenpeace definition är den enda möjliga, naturliga tolkningen, vilket också förstärks av kampanjchefens röstläge och ansiktsuttryck. Han höjer på ögonbrynen och verkar ställa sig oförstående till att aktivisterna åtalas.

Sammanfattningsvis upplevs språket som överlag välformulerat, neutralt och vid somliga tillfällen kryddat med mindre pathosmarkörer som förstärker några faktorer som Greenpeace troligtvis tycker att det är viktigt att föra fram. Bruket av stilfigurer och värdeladdade ord är smidigt och inte allt för iögonfallande. Talespersonerna är alla skickliga talare; de har en pigg och ungdomlig attityd samtidigt som de framstår som pålästa och klarar av att utveckla sina resonemang. De verkar vara tämligen samspelade då de använder sig av likartade värdeord. Denna samspelhet kan ses som ett tecken på konsekvens och autenticitet och således ett tecken på kompetens (jmf Kjeldsen, 2008).

5.4 Ethos, logos och pathos

Tidigare uppmärksammades bland annat att stilfigurer kan göra så att logosargument blir till pathosargument. De bägge argumenttyperna ska studeras närmare i detta avsnitt. En väl avvägd balans mellan logos och pathos är avgörande för ethos (Kjeldsen, 2008).

Cirka 50 påståenden har ställts upp med Toulminmodellen, för att urskilja garanten. Beroende på hur garanten ser ut har argumenten delats upp i olika kategorier, med utgångspunkt i Jørgensen & Onsbergs (2008) argumentationstyper. Detta har gjorts dels för att kunna avgöra om argumenten är av pathos-, eller logoskaraktär och dels för att kunna upptäcka andra mönster som är avgörande för trovärdigheten. Indelningen har gjorts i grova drag då det är omöjligt att helt särskilja typologierna från varandra. Många argument skulle kunna tolkas annorlunda och de kan tillhöra flera klasser samtidigt. Viss förenkling är nödvändig för att alls kunna genomföra indelningen. Dessutom kan det finnas pathosmarkörer också i logosargument, vilket framgick i analysen av stilfigurer. Inga direkta ethosargument har upptäckts, men vi ska återkomma till möjliga implicita ethosargument längre fram i analysen. Greenpeace argumentation har visat sig bestå av i huvudsak teckenargument, orsaksargument, generaliseringar och motivationsargument:

I *teckenargument* består garanten av en regel som säger att någonting är ett tecken på någonting annat, och således att (G) utgör ett symptom på (P). Dessa argument kan ofta klassas som logosargument (Jørgensen & Onsberg, 2008). Ett exempel är: "Aktivisterna som har varit inne på Forsmark i den här fredliga aktionen har ju självklart inte påverkat driften eller förstört någonting utan varit där och lugnt och fredligt protesterat" (bilaga 5). Påståendet om att man protesterat lugnt och fredligt kan ställas upp så här:

(P) Man har protesterat lugnt och fredligt.

(G) För ingenting har förstörts.

(Ga) *Den som inte förstör något protesterar lugnt och fredligt.*

Teckenargument

Att ingenting har förstörts ska således ses som ett tecken på att aktivisterna uppfört sig lugnt och fredligt, enligt Greenpeace.

I *orsaksargument* bygger garanten på ett antagande om att någonting har orsakat eller kommer att orsaka någonting annat; (G) utgör anledningen till att (P) ser ut som det gör. Också orsaksargument klassas ofta som logosargument (Jørgensen & Onsberg, 2008). Ett exempel är: "Åtalet blev inlämnat först igår eftermiddag klockan tre, och idag klockan nio

börjar rättegången. Så det är självklart att det har påverkat möjligheten att driva ett försvar” (bilaga 5).

(P) Försvaret har blivit påverkat av att åtalet inkommit sent.

(G) *För man kan inte förbereda sig väl för en rättegång om man inte haft tid på sig.*

(Ga) *Om man inte har haft tid för att förbereda sig inför rättegång blir försvaret lidande.*

Orsaksargument

I detta fall är argumentets grund inte uttalad utan bygger liksom garanten på en implicit uppfattning som sändare och mottagare rimligtvis delar, nämligen att man behöver tid för att förbereda sig inför en rättegång. Att man inte haft den tiden på sig utgör orsak till att försvaret blir lidande.

Argumenttypen *generalisering* bygger på induktion, där någonting som gäller i ett fall hävdas gälla också i andra fall; (G) har sett ut på ett visst sätt flera gånger och därför blir också (P) som (G). Även generaliseringar kan ofta betraktas som logosargument (Jørgensen & Onsberg, 2008). Ett exempel återfinns i meningen: “Enligt Greenpeace trettioåriga historia, så har alla aktivister alltid dykt upp för rättegång, och det spelar ingen roll om man kommer från ett annat land eller inte” (bilaga 4).

(P) Det spelar ingen roll vilket land aktivisterna kommer ifrån, de kommer till rättegång.

(G1) För under Greenpeace historia har man alltid dykt upp till rättegång.

(Ga1) *Eftersom man dykt upp till rättegång innan så gör man det igen.*

Generalisering

Ungefär hälften av Greenpeace argument är teckenargument, orsaksargument eller generaliseringar, och kan i grova drag sägas vara logosargument. Den andra hälften består av *motivationsargument*, som å andra sidan med större säkerhet nästan alltid kan sägas vara pathosargument. I motivationsargument bygger garanten på någon form av inre övertygelse hos mottagaren. (G) skapar hos mottagaren en motivation för (P) genom att aktivera en känsla (Jørgensen & Onsberg, 2008), vilket sker när Greenpeace talar om att man “ändå har lyckats med aktionen, man har lyckats sätta fingret på de brister som finns vad det gäller säkerheten, det har vi också sett nu i flera regeringsuppdrag att man har försökt komma till rätta med en del problem” (bilaga 6).

(P) Aktionen var lyckad.

(G) För regeringen försöker komma tillrätta med säkerhetsproblemen.

(Ga) *Det är positivt att regeringen uppmärksammar säkerhetsproblemen.*

Motivationsargument

Hellspong (2004) påpekar att logosargument kan bygga på resonemang eller på generaliseringar som genomförs med hjälp av förnuftet, men också på värderingar på samma sätt som pathosargument gör det. Det är en åsikt att *den som inte förstör något protesterar lugnt och fredligt* (teckenargument) på samma sätt som *det är positivt att regeringen uppmärksammar säkerhetsproblemen* (motivationsargument). Bägge argumenten skulle kunna vederläggas lika enkelt. Trots att man protesterar lugnt och fredligt kan man orsaka ekonomisk förstörelse genom att ge säkerhetsvakterna extra arbete, och kanske kan man tänka sig att det finns någon som anser att det inte är positivt att säkerhetsproblemen uppmärksammades. I bägge fallen är det istället avgörande om värderingen delas av sändare och mottagare om argumentet ska accepteras (jmf Jørgensen och Onsberg, 2008).

Man kan tänka sig att de mottagare som inte delar värdegrunden ifråga är mindre benägna att alls vilja lyssna ju mer ett argument är uppbyggt på värderingar. Därför är det rimligtvis sämre att använda sådana argument när den grupp som man vill övertyga inte delar ens åsikter. Man bör då finna andra garantier som mottagaren är beredd att lyssna till. Det innebär inte att mottagaren för den delen övertygas, men på så vis kan ett förtroende byggas upp, som gör mottagaren välvilligt inställd och beredd att lyssna på vad man har att säga. Det kan därför vara bättre att använda logosargument när de man vänder sig till inte har en positiv attityd till frågan eller organisationen. Pathosargument har dock andra positiva egenskaper. Kjeldsen (2008) pekar på att då de vänder sig direkt till känslorna och mer sällan bygger på sakliga resonemang, kräver de mindre aktiv eftertanke. Det gör att det är lättare att påverka människor via denna perifera väg, eftersom att man inte behöver anstränga sig för att förstå argumentet. Det räcker mer eller mindre att känna efter hur det känns. Pathosargument kan därför med fördel användas om man inte har bra sakargument samt när lyssnarna redan är insatta i frågan.

Säkerhetsproblemet är ett för Greenpeace syften viktigt pathosargument eftersom man kan tänka sig att den värdering som gömmer sig i garanten kan delas både av mottagare som är för och mottagare som är emot kärnkraft. Detta pathosargument är mycket kraftfullt eftersom det talar till människors rädslor (jmf Cialdini, 2005).

I detta avsnitt har ethos-, pathos- och logosargument studerats. Vi gör med utgångspunkt i de 50 argument som granskats och som får representeras av exempel i uppsatsen, bedömningen att Greenpeace lyckas bra med att hålla en tämligen låg pathosprofil, vilket kan anses korrekt då man i första hand vänder sig till personer som är av uppfattningen att kärnkraften ska byggas ut. De flesta argument som studerats framstår som förhållandevis neutrala. Man kan tänka sig att de flesta, oavsett ståndpunkt i kärnkraftsfrågan kan hålla med om att det är positivt att säkerhetsfrågan uppmärksammas, sedan må man tänka vad man vill om hur den uppmärksammas. Säkerhetsfrågan urskiljs som ett mycket viktigt pathosargument eftersom dess garant kan tänkas förena både kärnkraftförespråkare och kärnkraftmotståndare och för att en förutsättning för att kunna använda pathosargument är att dess värdegrund delas.

Att pathosprofilen är låg innebär dock inte att sakargumenten är starka. Argumenten är visserligen till femtio procent logosargument, men indelningen av argumenten enligt Jørgensen och Onsbergs (2008) argumentationstyper har visat på att de är "mjuka" logosargument som bygger på påstådda orsakssamband, tecken eller generaliseringar och inte på "hårdare" fakta såsom statistik, vetenskapliga undersökningar eller ethosargument såsom expertutlåtanden. De egentliga motiven för varför kärnkraft är dåligt saknas.

Den problematik som hastigt har vidrörts gällande huruvida mottagarna klarar av att uppfatta innebörden av implicita argument föranleder ytterligare klassificering av argumenten, nämligen av implicita och explicita argument.

5.5 Implicita och explicita budskap

I detta avsnitt undersöks hur Greenpeace använder sig av explicit och implicit argumentation. Eftersom det för att övertygelse ska kunna ske krävs en gemensam uppfattning som sändare och mottagare möts vid (jmf Jørgensen och Onsberg, 2008), är det nödvändigt att ömsesidiga värdegrunder framgår, så att de överhuvudtaget kan delas med mottagaren. Därför kan det ibland finnas problem med implicita argument om budskapet inte framgår. Det finns dock både fördelar och nackdelar med att uttala argument explicit. Exempelvis kan det antas vara positivt att framhålla en värdering som delas av många medan det skulle kunna vara bättre att dölja den ifall det är osäkert om så är fallet.

I det allra första uttalandet vid Forsmark återfinns ett implicit logosargument med stark garant: "alla (aktivister) fick de inte tag på och som sagt så kom tre av dem ända upp på reaktortaket" (bilaga 1). Det kan ställas upp så här:

- (P) Man fick inte tag på alla aktivister.
(G) Tre av dem kom upp på reaktortaket.
(Ga) *Om man kommer upp på reaktortaket har man inte fångats.*

Teckenargument

Yttrandet ser vid första anblick inte ut att vara ett entymem utan framstår snarare som en syllogism, vilket i sig gör argumentet mycket starkt. Men det kan ses som retoriskt eftersom det skulle kunna parafraseras *att aktivisterna tagit sig upp på reaktortaket är ett tecken på dålig säkerhet vid kärnkraftsanläggningen*. Vad som kan ifrågasättas är huruvida mottagarna är förmögna att utläsa denna implicita betydelse. Att yttrandet inte ser ut att vara argumenterande kan anses positivt eftersom människor eftersträvar trygghet och kan bli misstänksamma när det är uppenbart att någon vill påverka dem (Johannesson, 1998). Framför allt tänker vi att det gäller när man vänder sig till mottagare som inte på förhand har en positiv inställning till organisationen, då de rimligtvis är mindre benägna att lyssna.

Av instinkt värjer vi oss mot allt som vi upplever som försök till påverkan, övertalning. Vi tycker oss redan veta nog om världen, vi har redan funnit ett sätt att överleva och en relativ trygghet. Så kommer någon och säger att vår bild av världen är mer eller mindre felaktig och att vi måste handla och leva på ett helt annat sätt. Naturligtvis försöker vi skydda oss mot sådana intrång i vår frihet och identitet.

Så liknar var och en av oss en medeltida borg, med vallgrav, höga murar och brinnande beck, stenar och pilar som vi kan ösa över angripare (Johannesson, 1998:12).

Fram till och med det tredje nyhetsinslaget uttalas argumentet om säkerhetsproblemet aldrig explicit. Och när det väl förs på tal så är det journalisterna som vinklar reportaget i den riktningen och det är en politiker från folkpartiet som påpekar problemet. Också Greenpeace tar i detta tredje inslag upp argumentet men fortfarande under något kryptiska former. Greenpeace förtydligar argumentet först tre dagar senare, i samband med rättegången, exempelvis med orden: "Man har lugnt och fredligt protesterat mot de säkerhetsproblem som finns och också lyckats visa dem väldigt bra" (bilaga 5).

- (P)aktionen har visat på att det finns säkerhetsproblem (på Forsmark).
(G) *För att Greenpeace lyckades ta sig in.*
(Ga) *Om Greenpeace tog sig in skulle vem som helst kunna göra det (och det utgör en säkerhetsrisk).*

Generalisering

Inte heller nu uttrycks det explicit att det var just det faktum att *aktivisterna tog sig in* som utgör säkerhetsrisken. Det är troligt att publiken förstår innebörden av ovanstående argument ändå. Vad som kan vara värt att reflektera kring är ifall det hade varit bättre att framhålla denna viktiga poäng tidigare för att undvika missförstånd, så att media hade kunnat förmedla detta budskap redan i tidigare nyhetsinslag och för att i högre grad säkerställa att rätt bild framgår gällande syftet med aktionen. Istället är det, som vi nämnt tidigare, endast syftet bestående i att få riksdagsledamöterna att rösta nej som uttrycks explicit, även i de senare uttalandena. Det finns kanske därför en anledning till att en del journalister beskrev aktionen som misslyckad. Herngren (1990) poängterar att vid civil olydnad är det viktigt att de skildringar som görs i media är korrekta för att inte hindra folket från att sätta sig in i ämnet. Eftersom civil olydnad utövas för att engagera befolkningen och skapa dialog för att kunna uppnå politiska effekter måste budskapet nå fram. Om inte mottagaren får tillräcklig information för att kunna engagera sig blir det svårt att uppnå syftet att skapa ett offentligt samtal. En annan viktig socialpsykologisk poäng som talar för att man kanske borde ha lyft argumentet explicit redan i de första intervjuerna är betydelsen av priming, som innebär att det vi ser före en annan sak påverkar hur vi tolkar den sistnämnda, eftersom vi då bär med oss känslor som vi associerar till den förstnämnda och som denna utlöser. Vi använder med andra ord den första informationen som bas för att tolka resterande information (Aronson, 2004).

Men det finns också många plausibla och positiva anledningar till att argumentera implicit. Det kan tänkas ligga stor kraft i det faktum att det var politiker och journalister som lyfte säkerhetsproblemet explicit före Greenpeace. Att själv tala för sin sak är en femma. Att låta en oberoende källa som SVT göra det åt en sätter saker och ting i ett helt annat ljus. Det var en folktoppartist (för kärnkraft) som förde säkerhetsproblemet på tal i nyhetsinslaget. Det utgör i sig ett mycket positivt erkännande att man lyckats få en "motståndare" att erkänna att aktionen påvisat ett problem. Samtidigt bidrar det till att också ge kärnkraftförespråkarna ethos. Många studier tyder nämligen på att det upplevs som starkt övertygande och trovärdigt när någon uttalar sig emot självintresse, eftersom att det tolkas som att sändaren då gör en objektiv bedömning (Kjeldsen, 2008).

Ett annat problem med implicita argument är huruvida de kan förstås av mottagare som inte har förkunskap i ämnet, vilket blir uppenbart när Greenpeace säger att "det har ju visat på de problem som finns, med kärnkraften, både säkerhet och även avfallsproblemen (...)" (bilaga 5). Det säkerhetsproblem som implicit förklaras genom aktionen är kanske någorlunda lätt att förstå. Men mycket klurigare blir det när man nu menar att aktionen även har visat på att det finns avfallshanteringsproblem på Forsmark. Här krävs förkunskaper i

kärnkraftsfrågan. Vid analysarbetet kör vi fast på den här punkten och kan omöjligtvis förstå vad de menar trots idog informationssökning. Frågan får sitt svar först efter kontakt med Greenpeace kommunikationsavdelning. Det visar sig att de är medvetna om att inte ha varit tydliga i frågan. De förklarar att själva säkerhetsproblemet gäller huruvida *avfallet* är tillräckligt skyddat eller ej. Den som inte är insatt i hur kärnkraftsverk fungerar och inte vet vilka som är dess känsligaste punkter tänker kanske snarare att det är kärnkraftsverket i sig som måste skyddas, inte just dess avfall. Kanske är det också orden “både” och “även” i formuleringen som gör meningen något tvetydig; “*både* säkerhet och *även* avfallsproblemen”. De olika bindeorden skapar intryck av att säkerhetsproblemet och avfallsproblemet är två skilda spörsmål. Istället är de två sidor av samma mynt och avfallsargumentet ska förstås så här:

(P)aktionen har visat på problem med avfallshanteringen.

(G) *För att det finns säkerhetsproblem.*

(Ga) *Kärnavfallshantering kräver säkerhet.*

Motivationsargument

Det visar sig därmed vara ett motivations- och pathosargument, under förutsättning att garanten inte underbyggs med ytterligare fakta av logos- eller ethoskaraktär som kan bekräfta att kärnkraftsavfall måste hanteras säkert. Det övergripande problemet med argumentet är att man inte på ett tydligt sätt lyckats lyfta fram kopplingen mellan säkerhet och avfallshantering. Om man hade tydliggjort detta samband så hade man kunnat ge argumentet större tyngd av logoskaraktär. Greenpeace kommunikationsavdelning framlade när vi kontaktade dem ett missnöje över att politiker och media “glömt bort” att informera om kärnkraftens negativa sidor, inför omröstningen. Vi tänker att om det faktiskt är så att frågan negligeras så blir det extra viktigt för Greenpeace att vara tydliga med sina sakargument. Kanske hade det därför varit lämpligt att poängtera avfallsproblemet ytterligare.

Premisser kan utelämnas strategiskt på ett vad man skulle kunna hävda manipulerande sätt för att dölja någonting som inte är “acceptabelt” (Ström-Søeberg, 2001). Vi har inte direkt upptäckt några sådana strategier i undersökningen. Vid enstaka tillfällen förekommer det visserligen fallasier som cirkelresonemang och påståenden med icke-relevant grund (jmf Sigrell, 1999), men dessa felslut verkar inte gjorts för att dölja värderingar utan är av allt att döma “slarvfel”.

Som nämnts tidigare har inga direkta ethosargument såsom auktoritetsargument påträffats - där (P) måste vara rätt eftersom att exempelvis experten (G) menar att så är fallet (Jørgensen

& Onsberg, 2008). Det finns dock något enstaka logosargument som skulle kunna tolkas som implicit auktoritetsargument alternativt som skulle kunna ha underbyggs med explicit hänvisning till auktoritet. Vid flera tillfällen före rättegången argumenterar man med främst pathosargument för att Greenpeace inte bör dömas för grovt olaga intrång eller till skadestånd eftersom de inte har haft brottsligt uppsåt. Ett exempel på det såg vi tidigare när motivationsargument behandlades. Efter rättegången lyckas man implicit, medvetet eller ej, vrida om domen till förmån för den egna saken och ta stöd av domen för att bevisa att man haft fredligt uppsåt: "(...) det bästa av allt hade ju självklart varit om aktivisterna hade blivit friade men vi tycker att det är bra att man har följt den praxis som ändå finns idag i rättsystemet och gått och dömt aktivisterna till normalgraden. Då har man ju också tagit hänsyn till att, det här handlar om en fredlig protest som egentligen inte haft ett brottsligt syfte" (bilaga 6). Ett av de implicita argument (med två möjliga garantier) som går att utläsa här är:

(P) Aktivisterna har inte haft brottsligt uppsåt.

(G) För de dömdes till normalgraden (av domstolen).

(Ga1) *Den som döms till normalgraden har inte haft brottsligt uppsåt.*

Teckenargument

(Ga2) *Det som domstolen beslutar är rätt.*

Auktoritetsargument

Någonting som skulle göra detta argument mycket trovärdigt om det uttrycktes tydligare är att man inte hänvisar till en auktoritet som företräder den egna värdegrunden. Den juridiska synen på rätt och fel står ju ibland i kontrast till den kanske snarare moraliska syn på rätt och fel som Greenpeace företräder. Här använder man sig av en garant som kan accepteras också av den som företräder en juridisk syn på rätt och fel, nämligen att domstolen har rätt. Det är dock osäkert ifall mottagarna kan uppfatta detta implicita budskap såsom argumentet framfördes.

Vid implicita argument tillåter man mottagaren att på egen hand komma fram till vilka grunder ett argument vilar på, vilket kan tänkas stärka övertygelsen. Ur psykologisk synvinkel skapar ett ställningstagande man gjort på eget initiativ en förpliktelse inför jaget, som gör att man tar ett inre ansvar. Beslutet vilar då på en fastare grund som gör att effekten blir mer långvarig (Cialdini, 2005). Att som lyssnare lyckas förstå uttalade argument kan dessutom tänkas skänka en aha-upplevelse, som smickrar eftersom den får mottagaren att känna sig invigd och smart som lyckas förstå underfundigheten. Vidare är det grundläggande för

entymem att garanten inte ska vara uttalad eftersom att det många gånger skulle bli övertydligt och riskera att tråka ut lyssnaren. Människor övertygas bäst och på lång sikt när det är de själva som får komma fram till slutsatser. Ifall mottagaren känner sig dumförklarad av den överdrivna tydligheten kan det ge motsatt effekt (Kjeldsen, 2008).

Greenpeace lyckas vid några tillfällen skapa aha-upplevelser som kan tänkas ha kraftfull effekt, under förutsättning att mottagaren uppfattar det implicita budskapet. Andra gånger hade sådana effekter kunnat skapas om man varit tydligare. Det sker främst vid bruk av teckenargument, vilket vi såg både i fallet där garanten visade på att *den som inte förstår något protesterar lugnt och fredligt*, i garanten *om man kommer upp på reaktortaket har man inte fångats* och i argumentet där det implicit framgick att *den som döms till normalgraden har inte haft brottsligt uppsåt samt det som domstolen beslutar är rätt*.

I detta avsnitt har fördelar och nackdelar med implicita och explicita argument undersökts. Tre kritiska punkter har upptäckts. För det första kan man diskutera ifall det är bättre att framhålla *viktiga poänger* för att säkerställa att de framgår, eller om det är värt att ta risken att inte uttrycka dem för att istället låta oberoende källor göra det först. Det är inte en självklar avvägning, men då granskningen av argumenten i förhållande till situationen påvisat att budskapet inte alltid framgått hade det kanske varit bättre att uttrycka de viktigaste poängerna explicit. För det andra har det framkommit att man inte varit tydliga med att *specificera sakfrågor*. Som det framgick i det förra avsnittet saknas de tyngre logosargumenten och de faktorer som skulle kunna bli till sakargument lyfts inte fram i tillräcklig mån, med hänsyn till att man vänder sig till en målgrupp som inte är välvilligt inställd och som kanske inte är insatt i sakfrågan utan behöver informeras. För det tredje har det framkommit att det förekommer några implicita argument som kan *tala för sig själva*. I flera av dessa argument - merparten teckenargument - urskiljs möjligheten att *använda sig av motpartens värdegrund* för att förespråka de egna värderingarna. Dock är det ibland tvivelaktigt ifall dessa gemensamma värdegrunder, viktiga poänger och informerande logosargument går fram till alla mottagare.

6. Diskussion och slutsatser

Greenpeace gör, enligt vår bedömning, ett trovärdigt intryck både vad gäller framtoning och språkbruk. Det har i undersökningen framkommit att neutral framtoning och språk utan tydliga gruppmarkörer är att föredra när målet är att få målgrupper som inte delar de egna värderingarna att lyssna, medan känslan av samhörighet kan stärkas av sådana markörer när

målet är att skapa engagemang inom de egna leden. Positiva värdeord såsom "fredlig" kan tänkas vädja till mottagarnas känslor oavsett om de förespråkar en juridisk eller moralisk syn på rätt och fel. Sådana allmänt accepterade pathosmarkörer kan med fördel användas för att förstärka viktiga poänger och värderingar. Samtidigt är en avvägd balans mellan logos och pathos i förhållande till målgruppen fundamental för att göra ett trovärdigt intryck. Välvilligt inställda mottagare kan acceptera pathosargument i större utsträckning än vad de med kontrasterande värderingar kan göra. Greenpeace håller en tämligen låg pathosprofil. Å andra sidan är också logosprofilen låg, då dessa argument främst är av mjukare karaktär.

Sakargumenten skulle vid vissa tillfällen behöva lyftas fram i större utsträckning om målet är att informera mottagare som inte är insatta i miljöfrågor. De tunga sakargumenten fattas. De generaliseringar, orsaks- och teckenargument som används bygger på värderingar i lika stor utsträckning som pathosargumenten gör det.

Mer pathos hade kunnat berättigas på de punkter där sändare och mottagare kan dela värdegrunden i argumentet. Greenpeace lade en del fokus på att aktionen var fredlig och på att man inte hade brottsligt uppsåt (samtidigt var detta också delvis ett resultat av journalistens frågor). Detta kan tänkas vara mindre intressant för den enskilde medborgaren än vad säkerhetsproblemet är, ur känslomässig synvinkel. Trygghetskänslan är fundamental för människan, och om det finns säkerhetsproblem så vill man att dessa ska åtgärdas. Självfallet är det ur ett ethosperspektiv viktigt att demonstrationer går fredligt till när man bryter mot lagen vid civil olydnad. Men behovet av trygghet är rimligtvis starkare än behovet av att veta om aktionen var fredlig eller ej. Det fanns ju också bildbevis för hur intrånget gick till, vilket i sig utgör ett logosargument. Ifall man hade poängterat säkerhetsproblemet mer explicit tidigare hade man kunnat spegla känslan av rädsla som argumentet kanske väcker hos människor, och på så sätt bekräftat mottagarnas känslor - vilket skapar en förtroendeingivande känsla av samhörighet.

Ibland saknas de tyngre sakargumenten för att man inte i tillräcklig mån explicitgör dem. Någon gång finns de där under ytan, i implicit form. Den som inte är insatt i frågan kan ha svårt för att förstå implicita argument. Samtidigt kan det upplevas smickrande att själv få komma fram till olika insikter, vilket också stärker övertygelsen. Viktiga poänger riskerar dock att inte gå fram och kan istället explicitgöras av andra aktörer, vilket visserligen är positivt om dessa är oberoende källor. I några fall har Greenpeace implicit (och kanske också omedvetet) lyckats använda den värdegrund som motparten står för till förmån för den värdegrund som man själv önskar sprida. Ifall dessa finesser också hade explicitgjorts skulle man kanske ha kunnat lyfta argumentationen ett snäpp eftersom man då hade säkerställt att

alla mottagare kunnat förstå budskapet. Med tanke på att ett av de viktigaste målen vid civil olydnad är att ifrågasätta etablerade synsätt och skapa diskussion måste man lyckas nå ut med sådan information som är nödvändig för att människor alls ska kunna samtala om ämnet. Vi gör därför bedömningen att man i största möjliga mån bör explicitgöra viktiga budskap vid civil olydnad, även om det kan finnas andra poänger med implicita budskap.

De teckenargument som urskiljts i undersökningen bedöms som intressanta. De har gemensamt att de bygger på värdegrunder som troligtvis kan delas av de flesta, och i fallet med teckenargumentet som också kunde utläsas som ett implicit auktoritetsargument skapades en brygga mellan två olika värdegrunder. De flesta teckenargument som urskilts är implicita och som sådana talar de till känslorna, samtidigt som de är av logoskaraktär - de bygger ju på att någonting är ett tecken på någonting annat. Forsmarkaktionen kan i sig liknas vid ett implicit teckenargument, där händelserna får tala för sig själva. Dessa argument skulle kunna utforskas vidare, i relation till civil olydnad.

Att Greenpeace betonar att de alltid tar sitt straff och att de respekterar rättspraxis är mycket viktigt. Det finns många orsaker till varför organisationer som utövar civil olydnad vill ta sitt straff men ur ett ethosperspektiv där mottagarnas syn på rätt och fel står i fokus är det viktigaste att lyckas tala på lyssnarnas villkor. Man måste alltid möta dessa på deras planhalva. Organisationer som utövar civil olydnad skulle därför ha mycket att vinna på att också när det rör sig om andra frågor än straffet försöka finna argument vars garantier grundar sig i en juridisk rättsuppfattning.

Inledningsvis framgick det inte explicit att syftet med aktionen var att påvisa säkerhetsproblemet. Vad Greenpeace gjorde när de hävdade att syftet med aktionen var att få riksdagen att rösta nej, var därför - rent tekniskt - att lyfta fram ett påstående som de inte hade belägg för, och i varje fall lades eventuella belägg inte fram explicit. Det kan anses bekymmersamt ur ett demokratiperspektiv att försöka tvinga fram en utgång i en riksdagsomröstning. Ur ett ethosperspektiv är det därför problematiskt att det kan tolkas som att man inte spelar efter demokratins regler. Greenpeace och liknande organisationers aktioner skapar uppmärksamhet. Denna uppmärksamhet skulle kunna utnyttjas i större grad om man tvärtemot vad som skedde vid Forsmark använde aktionerna för att skapa belägg för de argument man först därefter framför. På så sätt låter man handlingar fungera argumenterande. Först framförde Greenpeace ett påstående vars belägg och således grund inte riktigt framgick: (P) Rösta nej (G) för säkerheten är dålig. Det hade varit bättre om man lyckats påvisa belägget före påståendet genom att argumentera i omvänd ordning: (G) Om säkerheten är så här dålig (P) så borde man rösta nej. På så vis framstår det för det första inte som att man vill tvinga

någon att rösta i en eller annan riktning. För det andra vore det mer strategiskt eftersom det kan tolkas som mindre självcentrerat - då blir det inte den fråga som Greenpeace brinner för som står i fokus, utan *det allmänna bästa*. Om någonting i Greenpeace argumentation borde ha varit implicit så skulle det därför med fördel kunnat vara själva riksdagsomröstningsfrågan.

Referenser

Aronson, Elliot (2003). *The social animal*. 9 ed. New York, N.Y.: Worth

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Carey, James W. (2009). *Communication as culture: essays on media and society*. Rev. ed. New York: Routledge.

Cialdini, Robert B. (2005). *Påverkan: teori och praktik*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Galtung, J. & Ruge, M. (1965) "The structure of foreign news: The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four foreign newspapers", *Journal of International Peace Research*, Vol. 1, pp. 64–90.

Hartman, Jan (2004). *Vetenskapligt tänkande: från kunskapsteori till metodteori*. 2., [utök. och kompletterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hellspong, Lennart (2004). *Konsten att tala: handbok i praktisk retorik*. 2., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Herngren, Per (1990). *Handbok i civil olydnad*. Uddevalla: Bohusläns Grafiska AB.

Johannesson, Kurt (1998). *Retorik eller konsten att övertyga*. 2., rev. och omarb. uppl. Stockholm: Norstedt.

Judy Motion, C. Kay Weaver, (2005) "The epistemic struggle for credibility: Rethinking media relations", *Journal of Communication Management*, Vol. 9 Iss: 3, pp. 246 - 255.

Jørgensen, Charlotte & Onsberg, Merete (2008). *Praktisk argumentation: grundbok i retorisk argumentation*. Åstorp: Retorikförlaget.

Kjeldsen, Jens E. (2008). *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Melin, Lars & Lange, Sven (1995). *Att analysera text: stilanalys med exempel*. 2., [omarb. och rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Mral, Brigitte (2000) "Retorikanalys", i Ekström, Mats & Larsson, Larsåke (red.) (2000). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. (pp. 151-165). Lund: Studentlitteratur.

Månsson, Tomas (2004). *Olydnad: civil olydnad som demokratiskt problem*. Diss. Stockholm : Univ., 2004.

Rydstedt, Rudolf (1993). *Retorik*. Lund: Studentlitteratur.

Sigrell, Anders (1999). *Att övertyga mellan raderna: en retorisk studie om underförstådda inslag i modern politisk argumentation*. Diss. Umeå: Univ.

Ström-Søeberg, Peter (2001) "Så det så!", *RetorikMagasinet*. Nr 9 mars 2001, sid. 20-24

Toulmin, Stephen (1969). *The uses of argument*. London: Cambridge Univ. Press.

Østbye, Helge (2004). *Metodbok för medievetenskap*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi.

Elektroniska källor

MMS (2010). *MMS kanalpenetrationsundersökning hösten 2010*. [Elektronisk]. 16 december 2010.

Tillgänglig:

http://www.mms.se/_dokument/rapporter/kanalpenetration/kanalpenetration%20101216.pdf
[2011-01-08].

Nordicom - Sveriges mediebarometer (2009). *Andel av befolkningen 9-79 år som använder olika massmedier en genomsnittlig dag 2009 (%)*.

Tillgänglig:

http://www.nordicom.gu.se/?portal=mt&main=showSveStats.php&menu=menu_sve&me=7&media=Anv%20E4ndning&type=kat
[2011-01-08].

Bilaga 1 - Transkription

(J: Journalist, GP: Ludvig Tillman, Greenpeace)

GP: Det vi har gjort är att vi har tagit oss över stängslena här på Forsmarks kärnkraftverk och in på området... ett 40-tal aktivister klädda i sol-, vind- och vattendräkter.

J: Vad har ni mött för motstånd från Forsmark?

GP: Ja, naturligtvis de av aktivisterna som vakterna fick tag på blev ju nedbrottade och bortförda och jag vet inte var de har tagit vägen - de har ju inte kommit ut än så länge men alla fick de inte tag på och som sagt så kom tre av dem ändå upp på reaktortaket.

SVT Uppland (2010) Aktivister har tagit sig in på Forsmark. 14 juni 2010. Intervju: Ludvig Tillman (TV-program).

SVT Play: *Aktivister har tagit sig in på Forsmark*. [Elektronisk]. 14 juni 2010. Intervju: Ludvig Tillman. Tillgänglig:
http://svtplay.se/v/2039909/svt_uppland/aktivister_har_tagit_sig_in_pa_forsmark [2011-01-08].

Bilaga 2 - Transkription

(GP: Patrik Eriksson, Greenpeace)

GP: Jag tycker att det var bra att aktivisterna lyckades ta sig in och framföra och genomföra den här protesten iklädda de här dräkterna. Det var ju en fredlig protest för att sätta tryck på de riksdagsledamöter som vår framtid nu hänger på.

GP: Vi vill väldigt gärna att de riksdagsledamöter som vi vet i riksdagen är emot kärnkraft men som nu håller på att rösta för mer kärnkraft ska ändra sig. Det är dem det hänger på. Det är bland annat många centerpartister som har gett upp sina ideal och gett efter för partipiskan. Men om de ändrar sig, då skulle jag vilja säga att det gick väldigt bra idag!

SVT Uppland (2010) *Jag trodde inte det var sant*. 14 juni 2010. Intervju: Patrik Eriksson (TV-program).

SVT play: *Jag trodde inte det var sant*. [Elektronisk]. 14 juni 2010. Intervju: Patrik Eriksson. Tillgänglig: http://svtplay.se/v/2040710/svt_uppland/_jag_trodde_inte_det_var_sant [2011-01-08].

Bilaga 3 - Transkription

(GP: Patrik Eriksson, Greenpeace)

GP: Kärnkraft kan aldrig vara säker. Det finns alltid säkerhetsrisker. Så det är ju självklart att det också återspeglar sig i den aktivitet vi har gjo... (Bortklippt).

SVT Rapport (2010) Forsmarks säkerhet ifrågasätts. 14 juni 2010. Intervju: Patrik Eriksson (TV-program).

SVT play: *Forsmarks säkerhet ifrågasätts*. [Elektronisk]. 14 juni 2010. Intervju: Patrik Eriksson. Tillgänglig: http://svtplay.se/v/2040401/rapport/forsmarks_sakerhet_ifragasatts [2011-01-08].

Bilaga 4 - Transkription

(GP: Patrik Eriksson, Greenpeace)

GP: Det är ju självklart att det gick ovanligt fort. Åtalet lämnades först in igår eftermiddag klockan tre och idag började rättegången nio, det är ju bara några timmar att förbereda, men än så länge så känns det inte som ett större problem. Vi har varit väldigt tydliga med varför man gjort det här, för att påvisa säkerhetsproblemen och så länge det har kommit fram så är det inga problem.

GP: Enligt Greenpeace trettioåriga historia, så har alla aktivister alltid dykt upp för rättegång, och det spelar ingen roll om man kommer från ett annat land eller inte. Det hör till en av de grundläggande principerna när man pratar om civil olydnad.

SVT Uppland (2010) Löpande band-rättegång mot aktivisterna 17 juni 2010. Intervju: Patrik Eriksson (TV-program).

SVT Play: *Löpande band-rättegång mot aktivisterna*. [Elektronisk]. 17 juni 2010. Intervju: kampanjchef Patrik Eriksson. Tillgänglig: http://svtplay.se/v/2045728/svt_uppland/lopande_band-rattegang_mot_aktivisterna [2011-01-08].

Bilaga 5 - Transkription

(J: Journalist, GP: Patrik Eriksson, Greenpeace)

J: Tankar kring rättegången så här långt?

GP: Nej men än så länge har rättegången fortlöpt som jag kan tänka mig. Det som har kommit upp dock är ju dels ett väldigt stort skadeståndskrav som vi självklart tycker är orimligt, och som jag också hoppas blir skiljt från det här fallet. Vi har ju bara fått några timmar på oss att förbereda rättegången, som det anser vi att den inte borde behandlas. Vi anser också att självklart det är orimligt. Aktivisterna som har varit inne på Forsmark i den här fredliga aktionen har ju självklart inte påverkat driften eller förstört någonting utan varit där och lugnt och fredligt protesterat.

J: Anser du att det är rimligt av Forsmark att överhuvudtaget begära skadestånd?

GP: Nej, jag anser att det är orimligt att begära ett skadestånd. Aktivisterna som har varit där inne har inte påverkat driften på något sätt och det har självklart inte heller varit syftet utan man har lugnt och fredligt protesterat mot de säkerhetsproblem som finns och också lyckats visa dom väldigt bra.

J: En utav anledningarna till att det här intrånget gjordes var för att man ville påverka dagens riksdagsomröstning. Vad, tror du att det kan ha påverkat för någonting?

GP: Det har ju visat på de problem som finns med kärnkraften, både säkerhet och även avfallsproblemen och det är självklart att vi hoppas att riksdagsledamöterna som nu är på väg att rösta i ny kärnkraft också kommer ta till sig det budskapet. Men det ser tyvärr lite mörkt ut, men än så länge är det för tidigt att säga, omröstningen sker ju senare idag.

J: Om vi ser till de åtalade nu här inne, vad tror du om chanserna för dem att gå fria eller att fällas?

GP: Det är självklart att vi anser att det är befogat att lyfta upp problem med kärnkraften och det är också därför vi genomför sådana här aktioner på ett fredligt sätt självklart. Men vad som kommer att hända det återstår att se. Men en sak är ju i alla fall väldigt viktigt och det är att aktivisterna alltid, om de skulle bli straffade, tar sitt straff och argumenterar för sin sak i rätten. Nu har det ju kommit fram att man även vill ha aktivisterna häktade om rättegången skulle dra ut på tiden eller om det är några sådana problem, men det är självklart totalt obefogat att göra opåkallat. Aktivisterna kommer alltid till rättegång.

J: Att det har gått så snabbt från att allt det här skedde till nu, rättegång idag, hur har det påverkat er?

GP: Nej men det är ju självklart att det har varit en ovanligt kort tid. Åtalet blev inlämnat först igår eftermiddag klockan tre, och idag klockan nio börjar rättegången. Så det är självklart att det har påverkat möjligheten att driva ett försvar. Just det ser vi inte som ett stort problem. Men vad det gäller skadeståndsdelen så ser vi där... vi får se lite hur dagen fortlöper, men det är självklart att det har varit orimligt kort med tid.

TV4 Nyheterna (2010) Det är helt orimliga skadeståndskrav. 17 juni 2010. Intervju: Patrik Eriksson (TV-program).

TV4 Play: *Det är helt orimliga skadeståndskrav*. [Elektronisk]. 17 juni 2010. Intervju: Patrik Eriksson.

Tillgänglig:

http://www.tv4play.se/nyheter_och_debatt/nyheterna_uppsala?title=greenpeace%3A_%22det_ar_helt_orimliga_skadestandskrav%22&videoid=1025937 [2011-01-08].

Bilaga 6 - Transkription

(J: Journalist, GP: Patrik Eriksson, Greenpeace)

J: Vad är din reaktion nu efter domen som kom idag?

GP: Nej, men vi välkomnar ju att man inte gått på åklagarens linje och dömt aktivisterna till grovt olaga intrång, utan följt rättspraxis och gått efter normalgraden och det tycker vi i alla fall är bra. Och sen är det självklart så att vi tycker att det bästa av allt hade ju självklart varit om aktivisterna hade blivit friade men vi tycker att det är bra att man har följt den praxis som ändå finns idag i rättssystemet och gått och dömt aktivisterna till normalgraden. Då har man ju också tagit hänsyn till att det här handlar om en fredlig protest som egentligen inte haft ett brottsligt syfte utan som haft syfte att visa upp de problem som finns med... med kärnkraften och sätta fingret på den ömma punkten och det tycker jag också att man har lyckats med.

J: Tycker du att det här var en rimlig dom det här eftersom det trots allt var ett intrång på Forsmark?

GP: Jag tycker att det bästa av allt hade varit så klart om man också hade friat aktivisterna helt och hållet men jag tycker att det är bra att man i alla fall inte har tagit den hårdare linjen och på det sättet så tycker jag att vi välkomnar den. Sen så är det ju vissa saker som är problematiska så klart med domen och det är att man dömer alla aktivister, även de som egentligen inte har varit inne på området, och alla personer i närheten, och sedan så har man också fått igenom en förverkan av bland annat brandbilen och det kan man fråga sig om det är proportionerligt när man vet att aktivisterna egentligen inte haft något brottsligt motiv över huvud. Så vi ska väl titta på domen nu och se om det här är något som vi vill överklaga eller inte och det är något som vi kommer bedöma nu.

J: Anser du att det var värt mödan ändå med den här aktionen trots att riksdagen röstat ja i omröstningen?

GP: Ja det tycker jag absolut eftersom man ändå har lyckats med aktionen. Man har lyckats sätta fingret på de brister som finns vad det gäller säkerheten. Det har vi också sett nu i flera regeringsuppdrag att man har försökt komma till rätta med en del problem, men samtidigt så är det självklart synd att man har röstat ja till ny... kärnkraft.

TV4 Nyheterna (2010) Bra att de inte döms för grovt olaga intrång. 1 juli 2010. Intervju: Patrik Eriksson (TV-program).

TV4 Play: *Bra att de inte döms för grovt olaga intrång*. [Elektronisk]. 1 juli 2010. Intervju: Patrik Eriksson.

Tillgänglig:

http://www.tv4play.se/nyheter_och_debatt/nyheterna_uppsala?title=greenpeace%3A+%22bra+att+de+inte+doms+for+grovt+olaga+intrang%22&videoid=1031627 [2011-01-08].

Bilaga 7 - Transkription

(J: Journalist, GP: Johanna Grant Axén, Greenpeace, VO: Voice over)

VO: Idag fick var och en av aktivisterna berätta om sin roll när de (...) tog sig över kärnkraftsverkets dubbla staket.

GP: Jag lyckades ta mig innanför staketet.

J: Hur gick det till?

GP: Med hjälp av en brandbil lyckades jag ta mig in på området, vilket är förvånansvärt tycker jag eftersom det ska vara ett så pass skyddat område.

VO: (...) Rätten fick ta del av videofilmer (...)

GP: Det var väldigt lite säkerhetspersonal på plats. Det tog väldigt lång tid för säkerhetspersonalen att faktiskt ta sig till där vi befann oss och att det var främst byggarbetare omkring som grep in.

VO: Greenpeace är nöjd med aktionen.

GP: För mig var den... väldigt lyckad eftersom den resulterade ju i att miljöministern vaknade och faktisk begärde extrakontroller kring säkerheten på kärnkraften, så ur det perspektivet tycker jag att den var väldigt lyckad. Sen så röstades ju ändå det här förslaget igenom den 17 juni att öppna upp för ny kärnkraft. Det tycker jag är förvånansvärt.

SVT Uppland (2010) Greenpeace aktivister i rätten. 24 november 2010. Intervju: Johanna Grant Axén (TV-program).

SVT Play: Greenpeaceaktivister i rätten. [Elektronisk]. 24 november 2010. Intervju: Johanna Grant Axén, medlem Greenpeace. Tillgänglig:

http://svtplay.se/v/2245494/svt_uppland/greenpece-aktivister_i_ratten [2011-01-08].

Bilaga 8 - Transkription

GP: Greenpeace

VO: Voice over

VO: Bland de åtalade menar många att aktionen var lyckad trots det rättsliga efterspelet.

GP: Absolut, trots att riksdagen valde att öppna upp för ny kärnkraft så lyckades vi via vår “fredsliga” protest mot kärnkraften visa på att det här är en så pass sårbar energikälla som producerar mer problem än lösningar.

TV4 Nyheterna (2010) Greenpeace-aktivister inför rätta. 24 november 2010. Intervju: Johanna Grant Axén (TV-program).

TV4 Play: *Greenpeace-aktivister inför rätta*. [Elektronisk] 24 november 2010.

Telefonintervju: Johanna Grant Axén, medlem Greenpeace. Tillgänglig:

http://www.tv4play.se/nyheter_och_debatt/nyheterna_uppsala?title=greenpeace-aktivister_infor_ratta&videoid=1143872 [2011-01-08].